

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

NGUYỄN HẢI ĐĂNG

**CÁC BIỆN PHÁP SỬU TÂM VÀ TÍCH LŨY TÀI LIỆU
CHO BÀI VĂN NGHỊ LUẬN XÃ HỘI Ở
TRUNG HỌC PHỔ THÔNG**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Thái Nguyên - 2011

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

NGUYỄN HẢI ĐĂNG

**CÁC BIỆN PHÁP SỬU TÂM VÀ TÍCH LŨY TÀI LIỆU
CHO BÀI VĂN NGHỊ LUẬN XÃ HỘI Ở
TRUNG HỌC PHỔ THÔNG**

Chuyên ngành: Lí luận và phương pháp dạy học Văn – Tiếng Việt

Mã số: 60.14.10

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Người hướng dẫn khoa học: GS.TS Lê A

Thái Nguyên - 2011

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn này, chúng tôi xin được bày tỏ lòng biết ơn đến:

- Ban giám hiệu, phòng Sau Đại học - Trường Đại học sư phạm Thái Nguyên.

- Quý thầy cô Khoa Giáo Ngữ văn - Trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên.

Đã tạo điều kiện thuận lợi, giúp đỡ và động viên tôi trong quá trình học tập và hoàn thành luận văn.

Đặc biệt, xin được bày tỏ lòng kính trọng và biết ơn sâu sắc đến GS. TS Lê A, người trực tiếp hướng dẫn tôi thực hiện và hoàn thành luận văn này.

Nguyễn Hải Đăng

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi, các số liệu và kết quả nghiên cứu nêu trong luận văn là trung thực, được các đồng tác giả cho phép sử dụng và chưa từng được công bố trong bất kỳ một công trình nào khác.

Tác giả luận văn

Nguyễn Hải Đăng

MỤC LỤC

	Trang
Trang bìa phụ	
Lời cảm ơn	
Lời cam đoan	
Mục lục.....	i
MỞ ĐẦU	1
NỘI DUNG	8
CHƯƠNG 1: TÀI LIỆU TRONG QUÁ TRÌNH LÀM VĂN NÓI CHUNG VÀ LÀM VĂN NGHỊ LUẬN XÃ HỘI NÓI RIÊNG	8
1.1 Khái niệm về văn nghị luận xã hội và tài liệu trong quá trình làm văn NLXH.....	8
1.1.1 Khái niệm văn nghị luận xã hội.	8
1.1.2 Khái niệm tài liệu trong làm văn nghị luận xã hội.....	9
1.2 Vị trí của việc thu thập, tích lũy, sắp xếp và xử lý tài liệu trong quá trình làm văn NLXH	11
1.2.1 Sự cần thiết, tầm quan trọng của việc huy động kiến thức, tập hợp tài liệu.	11
1.2.2 Vị trí của việc sưu tầm, tích lũy tài liệu trong quá trình làm văn	13
1.3 Thực trạng số lượng, chất lượng tài liệu, ý thức, biện pháp thu thập tài liệu của học sinh.....	14
1.3.1 Khảo sát thực trạng	14
1.3.2 Nhận xét kết quả khảo sát	19
1.3.3 Nguyên nhân của thực trạng trên	21
CHƯƠNG 2: TỔ CHỨC RÈN LUYỆN MỘT SỐ BIỆN PHÁP THU THẬP, TÍCH LŨY, SẮP XẾP VÀ SỬ DỤNG TÀI LIỆU CHO HỌC SINH	24
2.1 Rèn luyện cách thu thập tài liệu cho học sinh.....	24

2.1.1 Xác định cho học sinh nguồn thu thập tài liệu khi làm kiểu bài nghị luận xã hội	24
2.1.2 Phạm vi nội dung tài liệu	27
2.1.3 Cách ghi chép	30
2.2 Rèn luyện một số biện pháp sắp xếp tài liệu	32
2.2.1 Một số biện pháp rèn luyện khả năng sắp xếp tài liệu	32
2.2.2 Bảng sắp xếp tài liệu	34
2.3 Rèn luyện kỹ năng sử dụng tài liệu	45
2.3.1 Một số biện pháp sử dụng tài liệu trong làm văn NLXH	45
2.3.2 Một số đề NLXH để học sinh rèn luyện kỹ năng sử dụng tài liệu ...	47
CHƯƠNG 3: THỂ NGHIỆM SỬ PHẠM	81
3.1 Mục đích thể nghiệm	81
3.2 Phương pháp thể nghiệm	81
3.3 Nội dung và kế hoạch thể nghiệm	81
3.3.1 Đối tượng và địa bàn thể nghiệm	81
3.3.2 Thiết kế giáo án thể nghiệm	83
3.4 Kết quả thể nghiệm	97
3.4.1 Bảng thống kê kết quả thể nghiệm	97
3.4.2 Phân tích kết quả thể nghiệm	98
KẾT LUẬN	100
TÀI LIỆU THAM KHẢO	102
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

GV	:	Giáo viên
HS	:	Học sinh
NLXH	:	Nghị luận xã hội
NXB	:	Nhà xuất bản
SGK	:	Sách giáo khoa
SGV	:	Sách giáo viên
THPT	:	Trung học phổ thông

MỞ ĐẦU

I. Lý do chọn đề tài

Chúng tôi chọn đề tài *Các biện pháp sưu tầm và tích lũy tài liệu cho bài văn nghị luận xã hội ở trung học phổ thông* vì những lí do sau đây:

1. Muốn viết được một bài văn phải có hai yếu tố cơ bản là ý và diễn đạt trình bày.

Trước hết, việc tìm ý và xây dựng dàn ý là một kĩ năng cơ bản trong quá trình làm văn. Để có một bài văn tốt học sinh phải xây dựng được hệ thống ý đầy đủ, đúng hướng, đúng trọng tâm cho bài viết. Việc xây dựng dàn ý quyết định hướng đi cho bài viết để từ đó người viết có thể định hình được phạm vi kiến thức cần huy động, các thao tác cần sử dụng, phân phối được thời gian hợp lý để hoàn thành bài viết... Việc tìm ý, xây dựng dàn ý luôn là khâu mà học sinh gặp nhiều khó khăn nhất. Đối với kiểu bài nghị luận văn học, việc tìm ý của học sinh có phần thuận lợi hơn bởi đó đều là những tác phẩm các em đã được học ở trên lớp; từ nội dung bài học các em có thể xây dựng cho mình hệ thống ý phù hợp với yêu cầu của đề bài đưa ra. Trong khi đó, với kiểu bài nghị luận xã hội việc tìm ý cho bài viết là khó khăn hơn nhiều bởi các em không biết lấy tư liệu từ đâu để lập ý. Hơn thế nữa, với cùng một hiện tượng xã hội, cùng một tư tưởng đạo đức mỗi người lại có ý kiến đánh giá không giống nhau, thậm chí là trái ngược nhau. Chính sự phức tạp ấy là một trong những nguyên nhân dẫn đến việc lập ý của học sinh trong kiểu bài này gặp nhiều khó khăn hơn. Nói như vậy nhưng không có nghĩa là trước một vấn đề cần nghị luận học sinh muốn nói gì thì nói; việc cảm nhận, lí giải, đánh giá của mỗi cá nhân cũng phải tuân theo những quy chuẩn nhất định, mỗi ý đưa ra đều phải có lý và đủ sức thuyết phục. Điều đó cho thấy để tìm ý cho kiểu bài nghị luận xã hội ngoài việc phải trang bị cho học sinh những kĩ năng

cơ bản để lập ý thì việc xây dựng cho học sinh ý thức cũng như thói quen sưu tầm và tích lũy tài liệu là rất cần thiết.

2. Để lập ý cho bài văn thì tài liệu là một trong những điều kiện tiên quyết nhất. Trên thực tế, khi đứng trước một đề văn, để có thể lập ý cho bài viết thì trước hết học sinh phải đọc kỹ đề, xác định vấn đề trọng tâm mà bài nghị luận yêu cầu. Để có thể làm tốt được kỹ năng này đòi hỏi học sinh phải biết phân tích đề, trên cơ sở đó xác định những luận điểm, luận cứ, luận chứng qua việc đặt ra hệ thống các câu hỏi... Với kiểu bài nghị luận xã hội, việc lập ý còn thông qua mô hình ý áp dụng cho từng kiểu bài (nghị luận về một hiện tượng đời sống; nghị luận về một tư tưởng đạo đức). Tuy nhiên, dù có thông qua bất cứ con đường nào thì cuối cùng học sinh cũng cần đến nguồn tài liệu để lập ý cho bài viết của mình. Với kiểu bài nghị luận văn học thì tài liệu để học sinh lập ý chính là nội dung các tác phẩm các em được học trên lớp, là những hiểu biết về tác giả, về thời đại, về những kiến thức lí luận... Trong khi đó, với kiểu bài nghị luận xã hội thì tài liệu để học sinh lập ý lại phong phú và rộng lớn hơn nhiều. Đó không chỉ là những kiến thức được học ở trên lớp mà chủ yếu là những gì các em thu nhận được từ thực tế cuộc sống bằng chính sự trải nghiệm của bản thân. Nói như vậy có nghĩa là những vấn đề của đời sống xã hội chính là nguồn tài liệu chủ yếu để học sinh lập ý cho bài văn. Từ đặc điểm này tạo nên đặc trưng rất riêng, mới lạ và hấp dẫn của văn NLXH, nhưng đồng thời cũng gây nên những khó khăn không nhỏ với học sinh nếu không biết cách học văn NLXH một cách có hiệu quả.

3. Trên thực tế, nguồn tư liệu để lập ý cho bài văn nghị luận xã hội của học sinh lại rất nghèo nàn. Đứng trước một đề văn nghị luận xã hội học sinh thường lúng túng vì không biết lấy tài liệu ở đâu để làm cơ sở cho việc lập ý. Điều đó làm tâm lý đại đa số học sinh đều rất ngại khi viết kiểu bài này, và chất lượng bài viết của các em cũng không cao. Sự nghèo nàn về nguồn tài

liệu dẫn đến hệ quả tất yếu là bài viết của học sinh thường thiếu ý, ý trùng lặp, thiếu tính thuyết phục. Đó là một thực tế đáng buồn, nó không chỉ ảnh hưởng đến kết quả học tập của học sinh mà còn ảnh hưởng đến hành trang cuộc sống sau này của các em.

Một trong những nguyên nhân dẫn đến nguồn tài liệu nghèo nàn của học sinh khi làm kiểu bài này chính là việc các em bàng quan với những vấn đề của cuộc sống, các em không được giáo dục những kỹ năng sống cần thiết, không biết tự đánh giá những gì diễn ra quanh mình. Chính việc không được tự mình trải nghiệm thực tế cuộc sống nên những gì học sinh tích lũy được là rất hạn chế. Hơn thế nữa, các em thường không tạo ra cho mình thói quen thu nhận và tích lũy thông tin.

Từ thực tế ấy cho thấy để nâng cao chất lượng cho kiểu bài nghị luận xã hội thì cần phải làm phong phú hơn nguồn tư liệu của học sinh.

4. Cả giáo viên lẫn học sinh chỉ quen với làm nghị luận văn học nên đều rất lúng túng về xác định nguồn, cách tìm tài liệu cho bài văn nghị luận xã hội. Nghị luận văn học chiếm một vị trí chủ yếu trong chương trình học, trong các kì thi của học sinh. Các tác phẩm văn học được cả giáo viên và học sinh tập chung nhiều thời gian và công sức tìm hiểu, khai thác và trở thành một nguồn tài liệu chính trong các bài văn nghị luận văn học. Do được trang bị hệ thống kiến thức tương đối đầy đủ về các tác phẩm văn học nên học sinh có thể biến những tri thức ấy trở thành nguồn tài liệu phục vụ cho các bài văn của mình một cách dễ dàng. Ngược lại, NLXH thường không được giáo viên và học sinh quan tâm chú trọng vì nhiều những lí do khác nhau. Nội dung nghị luận trong các bài văn NLXH là những vấn đề rộng lớn, muôn màu của đời sống xã hội nên không thể đưa vào dạy tất cả cho học sinh trong chương trình học. Vì vậy, khi làm văn NLXH học sinh gặp rất nhiều khó khăn trong việc xác định nguồn tìm kiếm tài liệu, cách tìm tài liệu như thế nào. Để giải quyết